

HUSZTI PÉTER

EMLÉKPRÓBA

A demokrácia első hangjai

Ez a kis történet jóval megelőzte korunkat, amelyben mindenki azt mond, amit akar. Monáhatnám nagyképien, hogy a demokrácia első cstrácskája volt. Kezdő és lelkes nomádok voltunk a balatonfelvidéki Pécseleyn. Szólóhegyi kis préházunkban, az Öreghegyen töltöttük a nyarakat, nyulak, őzek, rókkák, pelék társaságában, villany és víz nélkül, gyerjával, tábornúzzel, kútrajárással, ahogy az illik. Útunk, minden nap az aszfófi tempiom előtt vitt el reggel a sajkódi strand felé, este meg vissza. Ezekben az órákban a templomkapu szigorúan zárva volt. Végre egy verőfényes, hangrangzágásos vasárnap délelőtt, a fakaput tárva nyitva találtuk, s mielőtt még elkezdődött volna a mise, kis különítményünk: nagymamával, három saját és egy vendég fiúgyerekekkel — nem kis feltűnést kelteve — becsodul a templomba. Fájatott az öreg orgona, kántálva szólt az ének. Gergő fiúnk

— aki akkor 4 éves lehetett — örömmel konstaltá a hangzavart, majd meg is kérdezte:

— Apucika! Itt mindenkinek szabad énekelni?

— Persze, hogy szabad — mondtam meggondolatlanul.

Erre, nem sokat tekintőriáza, repedtjazék hangján belevágotott akkori kedvencébe, egy Presser nótába: a kicsiről, a nagyról, Arthurról meg az indiánról, akik ugye minden hangot ismernek a zongorán... Néhány közelítkben ülő néniük rémülten nézett felénk, de meglátva a hangtulajdonosának ragyogó kis pofáját, cüccögve napirendre tértek a szentségtörés fölött. Az orgona elhallgatott, s következett a szentbeszéd. A plébános úr, mi tagadás kicsit belegabalyodott az elbavet mag és a kikelő csira történetébe, s mielőtt még a

példabeszéd értelmet nyert volna és példaértékűvé tevélyessédt volna, kurtán-jurcsán befejezte. Az áhitatos csendben Gergő, akit a közös énekléssel és a szabad témaválasztással úgy látszik megérintett a demokrácia és a szabad véleménynyilvánítás veszedelmes szele, érces kis trombitahangján belekürtölte az áhitatba:

— Apucika! Ez lónagy hülyeség volt.

Azt hiszem nem kell ecsetelnem, hogy különítményünk milyen hihetetlen sebességgel hagyta el a kövedermetd gyülekezetet.

Régi nyár

A hegyek között új életet kezdünk, sportéletet. Korán fekszünk, korán kelünk. Legelőnk persze Flúka ébred. Lógó pizsamagatyával, torzonborzan, kis fapapucsával, végigkopogtatja a házat. Meglátogatja Fuxit, a fekete pulihavert, a ház örét. Úlnek egy kicsit a lépcsőn a reggeli langyos napos és gondolkodnak erősen. Mókusaink is vannak. Az öreg tölgyfa a főhadiszállásuk. Minden

hajnalban jelentkeznék dióért, mogyoróért, barackmagért. Ha találkozni akarunk velük, korábban kell felkelni és nem szabad nagyon kopogni a fapapucsál. Egyébként nem félnek. Barátságosan odapislógnak, de lankadatlan szorgalommal reszelnek, fűreszelnek a kis tűfogak. Reggeli után a háziarendünk szerint nem győtorjúk egy-egy. Mindenki szabad. Ilyenkor esetleg lehet egy kis lelkierőm dolgozni. Kitalál a tölgyfa alá, de úgy látszik, nem változtam semmit, nagy könyvekkel a kezemben most is — mint annak idején az iskolaudvaron — a macarokat bámulom, a leveleket, a hangyákat, élvezem a csendet, a semmittevést. A kis fahíd felől Flúka szirénázását hallom. Nagy igyekezetét rohan, pizsamagatyája már teljesen lecsúszott, világit a stoplámpa fenéke, karjában egy pályás kutya nyivákol.

— Hát ez a gombóc meg honnan van?

— Honnan van, honnan van... te is jókat tudsz kérdezeni.

Kölcsonkértem a zöldégestől!

HUSZTI PÉTER

EMLÉKPRÓBA**A dán királyfi**

Honnan indultam én is, miféle emlékdzsungelből a dán királyfi felé? Mikor meghallottam, hogy elővesszük a Hamletet, ezeket jirkáltam rémülten egy Shakespeare-kötet fölére. „Szabad-e, merheti-e ma valaki a Hamletet eljátszani? Talán ez volt az első rossz mondat, amit „Hamlet-történetemmel” kapcsolatban leírtam és főleg kimondtam.

Különös jelentőséget kapott egy tavaszi kirándulás. A Magyarok Világszövetsége felkérésére röppentünk ki néhányan egy hétre Angliába. Előadások, állandó ki-bepakolás, buszozás, vonatozás városról városra, közben egy-egy szabad délután, szabad este, persze, azonnal irány a színház. A Hamletet keresgéltek, de ezen a tavaszon nem találtuk sehol, így más Shakespeare-ekkel vizsgáltuk őket. Egyik vidéki előadásra tartó utunkat megszakítottuk az ódon Windsorban. Körülalmétkodtuk a kastélyt, végíttrappoltunk néhány szék utcáit, majd a hívós zél

elől bemenekültünk egy „pub”-ba. Déli zsúfotság volt, halk duruzsolás, pohárcsillogás, curryillat, jégkockák koccandása, pipafüst. Amint beléptünk, pillantásom azonnal a fekete pulóveres, szőke hajú, nagy szemű asszonyra esett. A vágy villamosa Blanche-a lehetett ilyen fénykorában. Egy kis asztalnál ült, egyedül, noha sokan álltak a pult körül a zeneyép mellett, az asztaloknál. A hölgy, gondolat, látva tévova ügyefogyottságunkat, felállt, és finom mozdulattal jelezte, hogy az asztal szabad, ő végzett, foglaljuk el. Neki-láttunk a szendvicseknek, s nagyokat kortyoltunk a sörből. Közben a kellemes hangulatban sztoriztunk az eddigi előadásokról, egyik-két furcsa, idegenbe szakadt hazánkfiáról. Útmar-sallunk türelmetlenül pis-logott az órájára, így kényszeredetten szedelőz-

ködni kezdtünk. A hölgy ekkor odalépett hozzánk.

— Bocsnát, színészek? — kérdezte kedves mosoly-lal.

— Igen — válaszoltam csodálkozva.

— Ahogy beléptek, mondtam a férjemnek! Egyébként ráhibáztam már máskor is. Nagyon figyelem az embereket, ezért lehet.

Azután néhány szót beszéltünk még a magyar nyeltről, amelyet államosnak tartott, Budapestről, amelyről sok szépet hallott, és látni szeretné egyszer majd; az ottani időjárásról, amit mindannyian pocskéknak tartottunk, és végül természetesen szóba került a színház. Búszkélkedtem, hogy rajongunk Shakespeare-ért. Egy kicsit titokban magyar költőnek is tartjuk, rengeteget játszuk sokféle színházban, sokfajta előadás-ban. A mi társulatunk a következő szezonban éppen a Hamletet veszi elő újra.

Hamlet! — csillant fel a szeme. A Hamlet nagy-szerű! A Hamlet csoda! En már háromszor találkoztam vele életemben. Vol-

tam Ophélie és Gertrud is. Legszebbek talán mindig a próbák voltak. Hamlet! — izelgette újra. Olivier filmjét biztosan látták? Nagyszerű! De nem elég! Sokféle Hamlet van, találkoznunk kellene Peter O'Toole-lal is meg Alan Howard-dal, és érdekes lenne megnézni Chamberlain tévéfilmjét, és vele is beszélni valahogy. O most Manchesterben van. És persze feltétlenül találkoznia kell Derek Jacobi-val is. Stratfordban játszik. De Leedsben és Glasgow-ban is játszanak idén érdekes Hamleteket. Azokat is hasznos lenne látni.

Szédelegve köszöntem meg a tanácsúzónt, és be-kászálódtam a mikrobusz-ba. Ó, édes Anglia! Meny-nyire véredben van a szin-ház! Ha most lenne egy-két hetem, vonatgyegem, buszjegyem, talán tényleg hamarabb találkozhatnék és csapnivaló angol tudá-som ellenére hamarabb ér-tekezhetnék Hamlet-sors-társakkal, mint otthon, ahol pedig csupán néhány buszmegálló, két utca vagy egy öltözőajtó választ el minket.

HUSZTI PÉTER

A böles komédiás

Pécsi Sanyi komédiás volt! Igaz? Igaz! Firenzei volt, velencei, nápolyi, mint Leonida Papagatto, mint Scapin. Pedig, mint tudjuk, milyenek voltak az ökömédások, a bajazók, a vándorszínészek, a cseptü-rágók!

Sanyi nem volt komédiás! Igaz? Igaz! Otthonülő volt, rendszerető, rendszerező, művekkel, tárgyakkal, múlttal lepecsélő. De vágyakozó is volt. Akaró! Hívó! És repülni vágyó! Gauguin irigyelte, mert otthagytott mindent, elutazott, új életet kezdett. A széles gesztusokat, nagy nevetéseket, beszélgetéseket, az dradó indulatokat imádta, talán ezért volt különlegesen lenyűgöző minden elfojtott, visszajafolt, titkokkal, rejtejt tartalékokkal teli csodaembere, mint Eddie Carbone, vagy a robbandás előtti Romulus.

— Félzs az öregsgédtől? — kérdezte töle egyszer egy iró.

— Nem! — válaszolta — én már húszéves koromban véneket játszottam.

— Hát a haláltól? — Attól a legkevésbé. A sztoikus bölcsenek ne-

velkedtem, s azt hiszem, nyugodt lehet a lelkiismeretem.

1972-ben kivételesen szép október volt, s szinte nyáriasan indult a november is. Vászonnadrágban, saruban, kitárt ingben próbáltunk, s amint egy kis szünetet kaptunk, szaladtunk az akkor még Lenin körüli úvegajtók elé, és süttettük magunkat a vénasszonyok nyarának langyos napsugarával. Sanyi rövid ujju, kockás ingben, a cigarettaszinében a díszletjelések között — máskor az előcsarnok sűpédő plüss futószőnyegén néha még tőtagast is állt, masirozott a kezén, hogy visszakeresse a vért a fejébe, amit a próba kiszípolozott.

Különös izgalommal próbálta a Falstaffot, talán azért is, mert Shakespeare mesterral meglehetősen hádlában állt. Csodálta, ámdé...! Poloniuszt, úgy emlékszem, rühellte.

De ez a Sir John, ez az életel, jó kajákat, sztoriakat, rohógéseket, drága nőket imádó mókamester, ez a kedves Falstaff, ez

EMLEKPRÓBA

mégiscsak más! Ebben olyan sok „Pécsi Sanyi-s” van. Ezért a mukiért érdemes a ménkü sok szöveget beszulkolni, érdemes izzadni, kézen állni, ezért talán még azt a nyomorult pocaktömést is érdemes lesz felkötni...

Az ősz amúgy is megszüpíti a színházat. Készsűldűnk új bemutatókra, javítgatunk a többéveseken, nyűzsgok minden. A nagy-színház összes próbára alkalmas odúja zsűfölvá van, így mi az Oidipusz szöveg-összemondó próbájával át-kényszerültünk a Kamara statisztaköltözöjébe.

Az SZTK-rendelő szőrnű épűlettömbje ellenérv bevert az ablakon a napfény. Nem tudom, miérv, kezembem vettem — az éppen Theiresias monológjával dűhösen birközű Sanyi kezűt, hatalmas pecsétgyűrűjével, és nem tudom miérv, körbematuttam Aasenak és Oidipusz királnűnak, rühögtünk, s mindketten állították, hogy ekkora praclű pedig nincs!

Vajon emlékeznek-e rá? Másnap reggel ismét ránk süttű az itt felejtett nyári nap, folyt tovább a készűldűdés. A Falstaff szereplű más próbahűkűkűben, nagy dűrrrel-dűrral próbálták a nagyszűnpa-

don, mi a stűdiűn Nemeth Lászlű Az árulűjával gyűtűrtűnk, még az előcsarnokbűn is próbáltak valaműt, mikor Vámos Laci feltepte a stűdiűszűnpad ajtaját, és falfehéren csak ennyit mondott: „Meghalt a Sanyi!” Egy pillanat alatt süvített át a szűnhűzon a hűhetetlen hír. Ennyi tenyérbe hajtott fejet, ennyit rűműlt „mi lesz?” tekintet addig még sűse láttam. A nap ugyanűgy süttűt, a telefonok megdűlűs nélkűl csengtek, mégis valahogy sűtűt lett, süket csűnd, és mintha megdűllt volna minden.

Legalábbis egy pillanatra!

Rűműten szedte őssze mindenki a mosolyokat, mondatokat, őleléseket, emlékeket. Hiszen még tegnap reggel a próbán azt mondta... a Fészek előtt ősszeropogtatott... Perzsiabű készűlt... tele volt tervekkel, vágyakkal... miérv éppen ő, akűhez annyira nem stűmmel ez a dűlog... Sanyi meghalt! Csenedben, szemérmesen, egy sztoikus bölcs, éjszaka a baldachinos ágyban, páspazemmel az őrrán, s mégis egy kicsit szűzenesen, Shakespeare-kűtettel, készűldűve, Sir John Falstaff mőkűtával a kezűben.

HUSZTI PÉTER

EMLÉKPRÓBA

Újra a padban

A forgatókönyvet végigolvastam, majd a falhoz vágtam. Azután döntöttem. Nem játszom el ezt a filmszerepet. Inkább kimegyek egy nyelviskolába Londonba. Merész döntés volt, mi tagadás. Nem a film miatt. Arról azonnal tudtam, hogy ökörség. A magam szempontjából volt merészség. Vajon lesz-e erőm, bátorságom negyvenéves fejjel visszaülni az iskolapadba, mint egy ismeretlen pasas valahonnan Bukarestből vagy Budapestről vagy Bulgáriából? Talán a Széchenyi Főiskola felvételi vizsgájára készültem ilyen izgalommal, mint a Tottenham Court-Road nyelviskolájába. Remegő hanggal, s kézzel álltam helyt a felvételi tesztdöntő fontosságú témáiban:

— Mi újság a londoni egészségügyben?

— Hogy zajlik egy cardiffi tejesember átlagnapja?

— Mi történt a défbifókákkal, a Csendes-óceán partjánál?

— A Bristol City Football Club évi költségvetése?

— Mit lopnak általában az angol áruházakból?

— Hogyan üzemel Wimbledon ma?

Ezekre a hűsbavagó kérdésekre így-úgy megválaszoltam. Magas kategóriájú osztályba kerültem. Felkvalifikáltak. Örömmel metróztam kora reggel a suliba. Persze első voltam. Güzü. Hoztam magammal elmúlt fiatalúságomat. Pontosság! Lelkesség! Úttörőfejelem! Kis terem várt. Elöl tábla, katedra, szemben vele hat asztal, két sorban, 18 diák számára. Szerényen a második padban választottam magamnak helyet. Üljenek előre a fiatalok, akiknek jár az iskolapad. Kipakoltam. Nem sok pakolni valóm volt: a tesztem másolata, a befizetett csekk, egy írka, meg a kis formátumú Országghoztár. Jól éreztem magam, kiszolgáltattottnak. Majd

jönnek a szigorú tanárok és helyretesznek. Először azonban egy néni jött és kérdezett tőlem valamit norvégul. Többször voltam Skandináviában, felismerem a nyelvet, angolul válaszoltam, mire kiderült, hogy ő is diák. A nagymama! Négy évig Londonban fog dolgozni a család feje, mindenki ideköltözött, s míg a gyerekek iskolában vannak, ő is ki akarja használni az időt, délelőttment angolul tanul. Majd sorra jöttek a többiek is. Az osztálytársaim. Az olasz arisztokrata lány, aki Kaliforniába megy férjhez; a japánok: egy halszakértő és egy számítógépes; egy egyetemista lány Nairobi-ból; Gaston Keba rádiós Szeneagából; egy görög üzletasszony, egy spanyol szállodaiagazgató fia, Nancy Thaiföldről, a szingapúri repülőtrafáság leendő légitársaságban végül, de nem utolsósorban a pakisztáni kultuszminiszter-helyettes. Nevét tapintatból — meg azért is, mert elfelejtettem — nem emletem. A szürke órdk történetével nem terhelem az olvasót. Csúpan

annyt, hogy e kurzus számomra nagyon hasznos, de specidális volt. Bár középfokú oklevelet kaptam, azt hiszem, igazán komoly előrehaladást, az angolok számára nagyon nehezen felismerhető: pakisztáni, thaiföldi és japáni angol dialektusban tettem. A tanfolyam vége felé a tanítás közben, hatalmas detonáció rázta meg a nyelviskola épületét. Mint hamarosan megtudtam, IRA-terroristák egy gépkocsit robbantottak fel az Oxford street végén, Marble-Archnál. Hazafelé tartva a nyelviskolából — akkor még mit sem sejtve a tragédiából, csak észlélve, hogy a motoros bobbyk milyen lenyűgöző szakszerűséggel zárják le és őrítik ki az Oxford street egy szakaszát — kifényesített angol tudásommal megkérdztem a rend egyik ügyködő őrét:

— „Bocsánat, mi folyik itt uram?”

Mire ő nem hazudtolta meg angol hidegvérét és a rendőri tárgyszerűséget, így válaszolt:

— „Itt? A forgalom, uram!”

HUSZTI PÉTER

EMLEKPRÓBA**Macskajátékok**

A macskáért nekem is kellett egy kis színház játszani. Akkor még nem tudtam, amit ma már jól tudok, hogy a Macskákat mindenki látni akarja, de kevesen nézhetik meg. Londonban is, Pesten is, Bécsben is. A Macskák lázba hozták és pánikban tartják a világvárosokat. Megérkezéseinkor vendég-látóim szöhltek, mindent kérhetnek, csak a Macskákat ne akarjam megnézni.

Hampton, Wesker, Miller, Williams, oké! Shakespeare, Csehov, Ibsen semmiség! Próbák, előadások megnézhetők, vették, anketók meghallgat-haioók, színészekkel, rendezőkkel bárhol bármikor találkozhatok. Stratford-i utazás, mind-mind oké! Csak a Macskák nem oké. Ne kérjem, ne is próbáljam. Megnyugtattak bennfentes színházi ismerőseim, ők se látták. Én se akarom. Eszem ágában sincs. Tölem ott eszi a Macskákat a fene, ahol vannak. Azután néhány nap múlva felébredt bennem a kisördög. Elmentem a

New-London Színház titkarságára, amely a Macskák-ügyben ugyanolyan nagyképű és pökhendi volt, mint amilyen alig fél év múlva a Madách Színház titkarsága lett. En azonban, felhasználva és kamatoztatva „középma-gas” nyelvdiplomámat, a főtitkár úr elé álltam:

— Uram — mondtam neki —, én nem akarom a Macskákat látni, engem nem érdekelnek a Macskák.

— Maga a mi embe-rünk! — válaszolt.

— Csakhogy színész vagyok — folytattam —, és a mi színházunk fogja Budapestén játszani a Macskákat. Szégyellnék úgy kollégáim elé állni, hogy egy hónap alatt nem tudtam elintézni egy jegyet, és ösztönözni szölvá maguk-ra sem szeretnék szögyent hozni. Ekkora pofátlanság győzött.

— Hát uram — mon-dta röhögve a titkár —, győzött! Itt egy belépő!

— Köszönöm, mondtam.

— Megérti, ugye?

— Meg én! Válaszolta, S mielőtt örömittasan távoztam volna, hozzáette: Semmiség az egész! Pont-tosabban 25 font!

*

Ezt a keddi napot ki kellett volna tépni. Vacak egy nap. A szomszédék fe-kete macskája hajnalban elkapta az egyik földön lofráló mókust és beslisz-szolt vele az erdőbe. Fiú-ka most egy jókora lek-város kenyérrrel gyömö-szöli magába a sírászt.

— Siessünk. Ma sok dolgunk van — próbálko-zom.

— Mi? — dűnyögi, és egy krokodilkönnycsepp potyan a tejbé.

— Először is írunk egy szép levelet Kecskemétre, földaljuk a postán, aztán kávét, tejet, gomolyát, szalonlást veszünk a gombában és a zöldséges ha-verodnál görögdinnyét, és utána, ha kedved van, fo-cizhatunk.

— Visszafelé nem ehet-nék egy palacsintát?

— Belefer.

— De utána ne fociz-zunk!

— Hát? Mit csináljunk utána?

— Döglesszük meg a szomszédék macskáját.

A szomszéd bácsi egy mogorva pokróc. Pont olyan, mint a macskája. Utál mindent. A meleget, az esőt, a hideget, legfő-képpen a zajt utálja, meg a nyüzsgést, a labdázást meg a nevetést, hát szóval a gyerekeket borzasztóan utálja. Most is elko-bozta az átrügött focit, azt mondja, ki fogja szűrni egy nagy szöggel. Mit csináljunk, öregem? Ez egy ilyen bácsi. Talán beszél-gess vele. Legyel hozzá kedves, hátha. A fiúka el-indul:

— Szomszéd bácsi! — Ne ordíts! Focizás nuku!

— Nem azt akarom...

— Mit akarsz?

— Tetszik tudni, mi a különbség a...

— Ne ordíts!

— Jó, tetszik tudni, mi a különbség a Gellért-hegyen, egy mókus és a papám között?

— Mi?

— Hogy a Gellért-hegy nem ugrál, a mókus meg nincs köből.

— És az apád?

— Köszönöm, jól van.